

INDU
SUNDARESAN

Planina
svetlosti

Prevela
Milica Cvetković

■ Laguna ■

Naslov originala

Indu Sundaesan

THE MOUNTAIN OF LIGHT

Copyright © 2013 by Indu Sundaesan

First published by Washington Square Press, an imprint
of Simon & Schuster, Inc., New York

Translation rights arranged by Sandra Dijkstra Agency

All rights reserved

Translation Copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA



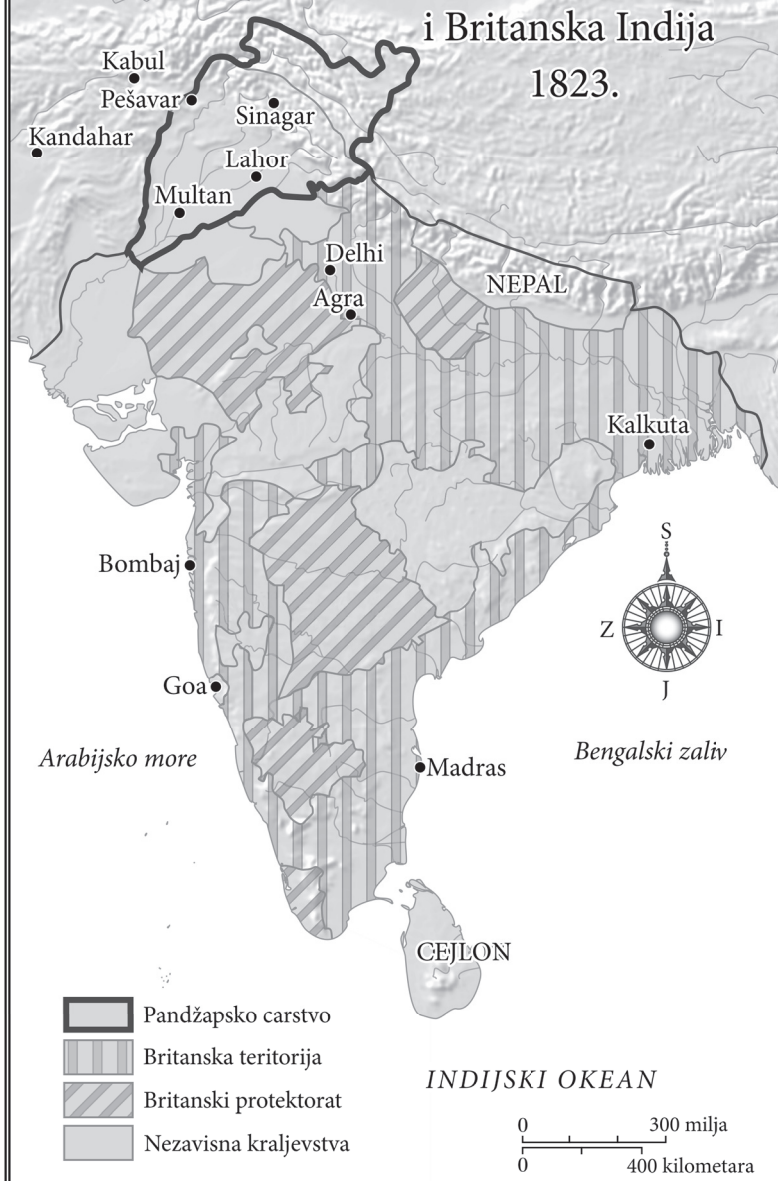
Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Mojoj svekrvi Saradi
i svekru Radžuu,
i uvek, baš uvek
Sitari*

Carstvo Pandžab i Britanska Indija 1823.



Mapa Pola Puljezea

Beleška autorke

Aprila 1850. lord Dalhauzi, generalni guverner Indije, naredio je da se Kohinor, dijamant od 186 karata, tajno prenese iz Bombaja u London, kako bi ukrasio ruku njegovog suverena kraljice Viktorije. Sve dok dijamant nije stigao u Englesku, vrlo malo njih je znalo da je uopšte i napustio Indiju.

Razlog za takvu tajanstvenost bilo je opšte nezadovoljstvo u Indiji što je Dalhauzi pripojio Pandžapsko carstvo carstvu Britanske Indije, te pandžapskog kralja-dečaka maharadžu Dalapa Singa lišio prestola, kraljevstva i velikog bogatstva njegove *tošahane* – riznice.

Mladi maharadža je ujedno bio i poslednji indijski vlasnik Kohinora.

Iako danas Kohinor pripada engleskim monarsima već sto šezdeset tri godine, taj dijamant seže duboko u indijsku istoriju – prema legendi bog Krišna ga je, pre mnogo hiljada godina, poklonio jednom sledbeniku kao odgovor na njegove meditacije.

Bliže današnjem vremenu, na prvi zapis o Kohinoru nailazimo u memoarima cara Babura, koji je 1526. osnovao Mogulsko carstvo i dobio dijamant od radže kog je porazio.

Otak je dijamant više puta odlazio iz Indije i vraćao se u nju – pri tim odlascima ga su posedovali kraljevi Persije i Avganistana. Persijski kralj Nadir-šah nadenuo mu je sadašnje ime. Nazvao ga je pravim Koh-i-norom, „Planinom svetlosti“.

Vladara Avganistana Šaha Šudžu zbacio je s trona 1809. rođeni brat. Šudža se obratio vladaru Pandžaba maharadži Randžitu Singu za pomoć da vrati presto u Avganistanu, a zauzvrat mu obećao Kohinor.

Tad počinje priča knjige *Planina svetlosti*. S tog mesta – s dvora Randžita Singa – istorija Kohinora postaje neraskidivo povezana s Britancima u Indiji.

Prvi brod engleske *Istočnoindijske kompanije* dotakao je indijsku obalu 1608, za vladavine Mogula, i narednih stotina godina *Kompanija* se borila da dobije trgovinski ugovor s mogulskim kraljevima i izbaci Portugalce i Holandane, već prisutne u Indiji.

Kako se Mogulsko carstvo raspadalo, *Kompanija* je dobijala sve veći uticaj. Pozajmljivala je vojsku raznim nezavisnim kraljevima koji su otcepljivali mogulске zemlje i tražila okrutnu nadoknadu – nasumično korišćenje kraljeve vojske i riznica – što je bilo gotovo ravno stvarnoj vladavini. Upravni odbor *Kompanije* silno se obogatio i iskvario, govorilo se, upravljajući velikim prostranstvima Indije, a navodno u ime svog suverena u Engleskoj. Godine 1773. u britanskom parlamentu donet je ukaz kojim se ograničava *Kompanijina* moć u Indiji i uspostavlja prisustvo generalnog guvernera kog imenuje Kruna a odobrava *Kompanijin* odbor direktora.

U romanu *Planina svetlosti*, kad početkom devetnaestog veka avganistanski vladar Šah Šudža stigne s Kohinorom u Pandžab, zbog njega se rasplamsa veliko interesovanje. Maharadža Randžit Sing hoće Kohinor, Britanci hoće Šudžu – da ga postave za marionetskog kralja u Avganistanu.

Godine 1838, mnogo vremena pošto Randžit Sing od Šudže dobije Kohinor, na njegov dvor stiže britansko izaslanstvo oličeno u britanskom generalnom guverneru Indije lordu Oklandu i njegovim sestrama Emili i Fani Iden. Okland traži pomoć obolelog i ostarelog pandžapskog maharadže za osvajanje Avganistana – na šta Randžit Sing ne pristane i što će izazvati jedan od najporaznijih ratova koje će Britanci voditi u Aziji.

Pošto, ubrzo posle Oklandove posete, Randžit Sing umre, u ratovima oko nasleđstva ginu četiri njegova sina i tako ostane samo šestogodišnji princ Dalip Sing kao naslednik očevog carstva – i dijamanta Kohinor. Dok se Britanci nisu usuđivali da napadnu Pandžab pod vladavinom moćnog Randžita Singa, sad su uspeli da zaglave nogu u vrata Carstva i na kraju pripoje Pandžab britanskim zemljama u Indiji.

Iako je Dalip Sing nazivan maharadžom sve do kraja života, bila je to puka titula, a kruna mu je bila klimava i nebitna.

Za vreme dugog procesa aneksije Henri Lorens, službenik *Istočnoindijske kompanije*, stiže u Pandžab kao predstavnik britanskog generalnog guvernera Indije. Došao je s bratom Džonom s kojim je zajedno bio zadužen da popiše bogatstvo Pandžapskog carstva i olakša prenos vlasti s maharadže Dalipa Singa na *Kompaniju*. Bez obzira na neprijatnu dužnost, obojica su uz veliku diplomatiju uspeli da ostvare srdačne odnose s Indijcima koje su upoznali za vreme sprovođenja aneksije.

Maharadža Dalip Sing gubi Pandžab, kao i dijamant Kohinor, koji tad postaje vlasništvo engleske kraljice. Sa šesnaest

godina kreće za dijamantom u London i tamo ga dugo goste i maze, dok sam ne shvati da sve što su mu u zamenu dali ne može da nadoknadi gubitak teritorija i dijamanta.

Godine 1858, četiri godine pošto maharadža Dalip Sing stigne u Englesku, britanska vlada raspušta *Istočnoindijsku kompaniju* a Viktorija postaje kraljica-carica Indije.

Od tog datuma počinje doba kolonijalizma u Indiji. Najednom Britanci više nisu trgovci ni *Kompanija*, sad su gospodari... počinje razdoblje britanskog Radža.

Ovde, u romanu *Planina svetlosti*, izneta su poslednja poglavlja Kohinorovog postojanja u Indiji i poslednjih nekoliko godina pre nego što je Indija izgubila suverenitet i postala britanska kolonija.

Glavni likovi

| | |
|---------------------|--|
| Paolo Avitabile | italijanski vojnik, guverner Pešavara, general vojske maharadže Randžita Singa |
| fakir Azizudin | ministar inostranih poslova maharadže Randžita Singa |
| Sesilija Bouls | rođaka leđi Login, ljubav maharadže Dalipa Singa |
| Dalip Sing | peti maharadža Pandžapskog carstva |
| Džindan Kaur | supruga maharadže Randžita Singa, majka maharadže Dalipa Singa |
| Džordž, lord Okland | generalni guverner Indije (1836–1842) |
| Emili Iden | sestra lorda Oklanda |

| | |
|-----------------------------------|--|
| Fani Iden | sestra lorda Oklanda |
| Ibrahim-kan | polubrat Šaha Šudže |
| dr Džon Login | vojni lekar u Bengalu, staratelj maharadže Dalipa Singa |
| Lina Login | supruga Džona Logina, starateljka maharadže Dalipa Singa |
| Džon Lorens | brat Henrija Lorensa, vicekralj Indije (1864–1869) |
| Henri Lorens | predstavnik britanskog generalnog guvernera Indije (i njegov zastupnik) u Lahoru (1846–1856), staratelj maharadže Dalipa Singa |
| general-pukovnik Frederik Makison | politički zastupnik lorda Dalhauzija, generalnog guvernera Indije |
| Misir Makradž | državni blagajnik maharadže Randžita Singa |
| Multan Radž | sluga general-pukovnika Makisona, sin Misra Makradža |
| kapetan Edvard Remzi | vojni sekretar lorda Dalhauzija, generalnog guvernera Indije |
| Randžit Sing | prvi maharadža Pandžapskog carstva (1799–1839) |
| Rošni | verenica Dalipa Singa, sestra Šera Singa, usvojenog sina maharadže Randžita Singa |

| | |
|------------------|--|
| Šah Šudža Durani | vladar Avganistana (1803–1809 i 1839–1842) |
| Sofija | Bamba Sofija Džindan, najstarija kći maharadže Dalipa Singa |
| Viktorija | kraljica Velike Britanije i Irske (1837–1901), carica Indije (1876–1901) |
| Viktorija Gurama | princeza kraljevstva Kurg u Indiji, kumče kraljice Viktorije |
| Vafa-begam | supruga Šaha Šudže |
| Hari Vingejt | vlasnik i izdavač <i>Bombaj heralda</i> |

Sporodni likovi

| | |
|-------------------------|--|
| Žan-Fransoa Alar | francuski vojnik, general vojske maharadže Randžita Singa |
| ledi En Elizabet Bomont | putnica na brodu <i>Ind</i> |
| Badžan Lal | učitelj maharadže Dalipa Singa |
| major Brajn | intendant u britanskom privremenom logoru, šef domaćinstva generalnog guvernera u Kalkuti |
| Meri But | putnica na brodu <i>Ind</i> |
| Tomas But | putnik na brodu <i>Ind</i> , brat Meri But |
| lord Dalhauzi | generalni guverner Indije (1848–1856) |

| | |
|------------------------|---|
| Džimrud | <i>džemadar</i> , lični sluga Emili Iden |
| Arabela-Katrina Hajd | putnica na brodu <i>Ind</i> |
| Džosaja Harlan | Amerikanac, ambasador maharadže Randžita Singa u Avganistanu |
| Vilijam Hatvejt | putnik na brodu <i>Ind</i> |
| Martin Honigberger | Rumun, lični lekar maharadže Randžita Singa |
| Onorija Lorens | supruga Henrija Lorensa |
| Mir Kima | sluga maharadže Dalipa Singa |
| Šer Sing | četvrti maharadža Pandžapskog carstva, usvojeni sin Randžita Singa |
| gospodin Taft | službenik u <i>Istočnoindijskoj kompaniji</i> , zadužen za davanje i primanje poklona |
| Đan-Batista Vetura | italijanski vojnik, guverner Lahora, general vojske maharadže Randžita Singa |
| Martin Vingejt | sin Harija Vingejta, putnik na brodu <i>Ind</i> |
| kapetan Ričard Votkins | prijatelj maharadže Dalipa Singa u Londonu |

PLANINA SVETLOSTI



Zračak svetlosti

Jun 1817.

Podnevno sunce se nagnulo da spusti vatreni poljubac na vrtove Šalimar u Lahoru, oko šest kilometara istočno od tvrđave i grada opasanog zidinama. Žestoka svetlost je treperila i prelazila u izmaglicu oko badema, guava i manga, te su svugde, osim pod drvećem kud nije mogla da prodre, senke isparavale u ispucalu zemlju.

Vrtovi Šalimar – Obitavalište zadovoljstva – bilo je ime koje je preuzeo mogulski car Šah Džahan od vrtova koje je njegov otac izgradio u dolini Kašmira. Krajem tridesetih godina sedamnaestog veka reka Ravi u Lahoru natapala im je obale. Srdite vode su se izlivala i rezale nove geografske crte, pomerajući ogromne količine mulja s jednog mesta na drugo i ostavljajući uzvišenja i udubljenja tamo gde ih nikad ranije nije bilo. Jedna takva strmina se stvorila posle poplave. Zato je tu car Šah Džahan naredio da se izgrade vrtovi na tri terase što su se spuštale s juga ka severu.

Tačno u podne tog junskog dana 1817. dva mlada čoveka zaustavila su se na središnjoj uzvišici oko bazena na srednjoj terasi. Obojica su bila gologlava i gola do pojasa. I jedan i drugi su nosili samo *kīpset* – kratke, uske pantalone od bivolje kože, koje su ih pokrivala od pojasa naniže, do nabora iznad kolena, a gornji deo tela, noge i stopala sjajili su im se od susamovog ulja, što je širilo opor miris pod suncem koje prži. Ranije tog jutra – prema pravilima igre – namazali su jedan drugog uljem. Bio je to prvi i poslednji izraz prijateljstva i dobre volje.

Za sudiju su izabrali jednog starog baštovana koji se odmarao u debelom hladu indijske urme, sa ručno zavijenim *bidijem* u stegnutoj šaci i dimom što mu se vije među prstima.

„Njega?“, upitao je Ibrahim-kan izvivši s nevericom guste obrve.

Suveren je slegnuo širokim, mišićavim ramenima. „Ibrahime, on je sasvim dobar. I sami znamo pravila. Jedino je Zaman ovde još muškarac, a on je, kao što znaš, beskoristan. Treba li možda da pozovem jedan od cvetova iz svoje *zenane*?“

Ibrahim se iscerio. „S dužnim poštovanjem, Vaše veličanstvo, žene iz vašeg harema navijale bi za vas. A verovatno bi cičale i klele od užasa kad bih vas pobedio. One ne mogu da obezbede ravnopravnu borbu.“

Preko lica Šaha Šudže preleteo je kratak osmeh. Na tren mu je ozario lice, u sive oči uneo iskru, izbrisao bore, urezane u čelo od brige. Ibrahimu se učinilo da na tren vidi onog vrlo moćnog čoveka kog je znao čitavog života.

U srcu je osetio bol. Daleko su od onoga što su nekad bili. Šudža je bio potomak kralja – Šaha Timura Duranija – čiji je otac osnovao Avganistansko carstvo pod dinastijom Durani. Timur je imao mnogo sinova od mnogo žena, kao što je bio

običaj u to vreme. Nije bilo zakona prvorodstva – najstariji sin nije automatski nasleđivao presto. Niti su mu podarena mirna braća, voljna da prožive život kao guverneri raznih oblasti i provincija. Kad je Timur umro, tron je prelazio iz ruku u ruke četiri puta, redom su ga razni sinovi proglašavali nakratko svojim, ali su bili proterivani s njega kad bi drugi sakupio dovoljno preteću vojsku. Tako je Šudža izgubio kraljevstvo od svog polubrata Šaha Mahmuda.

Šah Šudža je spustio Ibrahimu ruku na rame. „Pre svega, nećeš me pobediti. Kako bi to uopšte bilo moguće?“ Kad je mlađi muškarac zaustio da negoduje, ovaj ga je zaustavio odmahnuvši rukom. „Tačno je. Možda sam malo stariji, Ibrahim, što znači jedino da sam se rvao više od tebe. A drugo, moje žene te obožavaju. Iako“ – opet se nasmešio s opakim sjajem u očima – „nećeš pobediti, one će ti negovati rane tako zdušno da ćeš biti zadovoljan.“

Ibrahim je spustio glavu. „Videćemo, Vaše veličanstvo.“

S vremena na vreme su se Šudža i Ibrahim prepuštali igrama iz detinjstva. Ionako nisu imali mnogo šta drugo da rade u Lahoru, u vrtovima Šalimar, mestu u kom su proveli poslednje tri godine kao „gosti“ lukavog maharadže Randžita Singa. Ovaj rvački dvoboj je bio jedna od tih igara, smišljena kasno prethodne večeri, kad su ispili i poslednju čašu vina, kad se mesec spustio niz tamno nebo, kad su devojke nauče šmugnule, a njih dvojica ležala na divanima, drhtavi od potisnute energije. Šta sutra raditi? Kako ubiti vreme? Svaki dan je isti kao ostali, isti pogled, iste fontane, isto praćenje sunca i meseca – što označava beskrajno vreme – kako prelaze preko ograničenog luka neba nad vrtovima.

Baštovan je i prethodne večeri bio tu, udobno smešten u udubljenju stabla indijske urme, kad su njih dvojica skočila puna energije i dozvala ga da im dođe.

Beše to omanji starac, lica izrezbarenog dubokim borama što su se širile od nedokučivih očiju pa se produžavale u dva polukruga od nosa do usta. Koža mu je bila tamnomrka, nalik glini. Donja usna mu se uvlačila u usta – nije imao donje zube – a kad je govorio, polako je izgovarao odmerene reči koje su odzvanjale u šupljini usta. Šudža mu se prvo obratio na persijskom. „Prijatelju, znaš li pravila rvanja?“

Ovaj se upiljio u njih, pa lagano zaljuljao bradom. Zato mu se Ibrahim obratio na urdu. Opet ništa. „Probaj paštunski“, rekao je tiho Šudža na tom jeziku. Ni s njim nije bilo sreće. Što bi on znao neki avganistanski jezik, ma kako sličan persijskom, koji bi pre trebalo da razume? „*Odakle je on?*“, zapitao se Šah Šudža, već gubeći nadu. Ibrahim-kan je konačno, pošto je iscrpao ono malo arapskog što je znao, pokušao s hindustanskim. Tad je starčeva pokretljiva usna uronila dublje u lice. „*Dži, sahibe*“, rekao je. Tako su, izvlačeći reči iz hibridnog rečnika, objasnili kako im je potreban sutradan u podne, tu u vrtovima Šalimar, da sudi u rvačkom dvoboju. Naučili su ga kako da počne igru, kako da je obustavi kad dođe do nepravilnog zahvata, kako da izrekne kaznu, kako da ponovo pokrene igru.

Tako su sad stajali jedan naspram drugog na mermernom platou usred bazena srednje terase u vrtovima, ruku opuštenu uz bokove. I krajičkom oka pratili starca pod indijskom urmom.

Šudža je primetio da ovaj pomera ruku, pa je hitro prebacio težinu na nožne prste. Starac je stavio prste u usta i oštro, dugo zazviždao. Šudža se iznenađeno okrenuo – ovako nije trebalo da započne dvoboj. U tom kratkom trenu zabune, začuo je kako Ibrahim tapka stopalima po usijanom mermernom podu pre nego što se baci na svog kralja. Šudža je izgubio ravnotežu i zaneo se unazad. Osetio je kako mu

stopala klizaju dok se naprezao pod Ibrahimom sve dok se nisu čvrsto stegli.

Dah im je bio kratak i oštar. Ibrahim, čak za glavu niži od Šaha Šudža, iskoristio je to preimućstvo da pod Šudžinu ruku zabije čelo i udari ga u rebra. Vrteli su se po mermernom platou grčevito se držeći jedan za drugog.

Iznenada je Ibrahim popustio stisak, pa ruku spustio sa Šudžinih leđa i obavio je oko njegove desne butine. Cimnuo ga je. Šudža je s treskom pao naznak. Ibrahim se ispravio da ga opkorači, a Šudža ga je šutnuo nogom. Ibrahim je nakratko poleteo uvis, pa tresnuo i sam o pod.

Šudža je skočio na njega, a Ibrahim se otkotrljao i odskočio. Kad su počeli dvoboj, već su bili znojavi, ali sad im je niz telo lilo iz guste kose i brade. Šudža se mučio s klizavom kožom Ibrahimovih nogu – ovaj je tog jutra obrijao grudi i noge da Šudža nema za šta da se uhvati – pa na kraju zario prste u pojas Ibrahimovog *kispeta*. Cimnuo ga je nadole.

Ibrahim je povikao: „Ovo je nepravilan zahvat, sudijo!“

Starac je zbudjeno gladio lice, pa ponovo zviznuo. U tišini dvorišta taj zvuk je prodorno odjeknuo. Jato papagaja se diglo iz krošnje indijske urme i u zbrci zelenog perja i crvenih kljunova negodujući nestalo u bledom nebu.

Šudža i Ibrahim su odskočili jedan od drugog pa otišli na suprotne strane platoa. Grudi su im se nadimale, stomaci tonuli i dizali se dok su hvatali vazduh u umorna pluća, pri čemu su im se ocrtavala rebra i kukovi. Šudža je osećao bol u krstima. Desna nadlanica ga je pekla jer ju je podmetnuo da ublaži pad. Ibrahim je stajao u uglu i brisao znoj s očiju smećeći se.

Smećeći se? Možda je istina da je mlađi i stoga snažniji, mislio je Šudža. Mada ni jedan ni drugi nisu bili baš stari. Šah Šudža je imao trideset dve, a Ibrahim dvadeset devet godina.

Od prvog zvižduka nisu progovorili. Nisu se rugali jedan drugom, nisu nipodaštavali jedan drugog, niti punili uši protivniku – pa time i mozak – rečima koja će ga oslabiti. Takva su pravila igre. Treba da se igra, da se bori u potpunoj tišini, a samo će mišići i snaga odrediti pobjednika. No pravila ništa nisu govorila o izrazu lica. Zastrašujuće sevanje očima, nadmen osmeh – baš onakav kakav je upravo krasio Ibrahimovo lice – to su zanemarljive pojave. Šah Šudža je stišao disanje, osetio je da mu se telo opustilo. Zategao je mišiće ruku. Ispravio je kičmu.

Kad je prošlo dva minuta, starac, koji je odmeravao vreme lupkajući krivim stopalom po zemlji i dižući crvenu prašinu, opet je zazviždao.

Šudža se zaletio i grunuo Ibrahimu u prsa. Od siline tog pokreta obojica su preletela ivicu platoa od mermerne čipke visine do kolena i pala u plitki bazen. Prava je sreća što su i jedan i drugi pali na vodu i nisu udarili u uzvišene fontane u obliku lotosovih pupoljaka.

Po bazenu je bilo mnogo tih fontana – ukupno sto pedeset dve – a svaka je rasipala kapljice vode što su stvarale hiljade duga na suncu. Tu je svetlost bila izlomljena, zaslepljujuće jarka. Šah Šudža je zatvorio oči i nastavio da se rve prateći zvuk Ibrahimovog disanja i njegovo stenjanje. U jednom trenutku je Ibrahim zadržao glavu svog kralja pod vodom, dubokom samo pedalj, ali dovoljno da ga udavi. Šudža je naslepo istegao ruku da dohvati suparnika za grlo, pa ga čvrsto stegao, sve dok Ibrahim nije popustio, pa se onaj digao i uhvatio vazduh.

Gotovo nepovezano, starac je opet zazviždao. Počeo je da shvata, pomislio je Šudža, kad se umorno popeo na plato i odvuкао u svoj ugao. Dno bazena je pošljunčano, posuto komadićima poludragog kamena – jaspisa, agata, karneola

– koji su se pod vodom presijavali raznim bojama, a sad ostavili njima dvojici duboka udubljenja u leđima, grudima i rukama, umrljanim krvlju.

Dobili su samo dva minuta dok starac nije opet zviznuo, pa su se našli nasred platoa. Sunce je sagorelo vodu i nešto ulja s njih, stisci su im postali sigurniji. Dok mu je telo zapadalo u beskrajnu iscrpljenost, um Šaha Šudže je živnuo.

Prolazili su sati. Sunce se klonilo zapadu. Iz paviljona na gornjoj terasi – *ajvana* – naišla je sama žena i zastala pod lukovima pa se zagledala u muškarce što se bore na platou čvrsto držeći jedan drugog, zatvorenih očiju zbog znoja koji im je oblivao lice.

Vafa-begam je bila udata za Šaha Šudžu sedamnaest godina. Bila mu je prva žena i osoba koju je najbolje znao. Majka mu je ostala u haremu kad je, kao dečak, rano odveden iz njega i smešten u muške odaje. S ostalim članovima porodice nije bilo druženja. Nad njegovom polubračom uvek je lebdeo obris očeve krune, što je bilo nemoguće zanemariti. Šudža je voleo Ibrahima, ali to je prijateljstvo iz spoljnog sveta.

Kad mu je bilo petnaest godina, udešen mu je brak s Vafom, koja je i sama bila petnaestogodišnjakinja. Tako je najednom otkrio udobnost doma u naručju te tanke devojke. Unutar zidova svog harema mladi Šudža joj je poveravao strahove, odlučnost, ambicije – a ona mu se nikad nije smejala, nikad njegove zamisli nije smatrala besmislenim. Šudžin brat Šah Zaman prvi je stupio na presto Avganistana, a onda ga je zbacio Šah Mahmud, pa ga bacio u tamnicu pošto ga je oslepeo komadom vrelog gvožđa. Zato je Šudža okupio vlastitu vojsku i zbacio Mahmuda, pa je vladao devet godina... a kad je 1809. preselio dvor iz Kabula u Pešavar, Mahmud je ugrabio Kabul, pa se uputio na Pešavar.

Vafa je nemirno mrdala tankim šakama pred sobom, mrseći prstima veo koji joj je s glave pado do pojasa. Ostanak u Pešavaru kad je Mahmudova vojska već stigla pred njihova vrata značio bi sigurnu smrt za sve. Jedino rešenje je bilo da pobegnu, da se povuku, negde nađu sigurno utočište, pa se regrupišu i vrate u Avganistan. Šudža ju je probudio usred noći i ispratio, s ostalim ženama iz svog harema, do konja i nosiljki koji su ih čekali. „Putuj bezbedno, draga moja“, rekao joj je. U tom poslednjem trenu, kad je pružila ruku i proturila glavu između zavesa nosiljke da još jednom pogleda muža – ne znajući hoće li ga ikad više videti živog – utisnuo joj je u ruku paketić i sklopio joj prste oko njega. „Ovo će mi jednog dana otkupiti život. Ili“, pogledao ju je čvrsto pravo u oči – „ako poginem, tebe će učiniti bogatom.“

Kad je Vafa četvrtog dana puta u zemlje Pandžaba i k maharadži Randžitu Singu odvila satensku tkaninu, ugledala je narukvicu od suvog zlata koju je Šudža uvek nosio. Na njoj je središnji dijamant bio ogroman, pun vatre i svetlosti, a oko njega su bila još dva, manja draga kamena. Šah Šudža je dao njoj, miljenici srca, jedinoj ženi u koju je imao poverenja – dijamant Kohinor.

Vafa je posmatrala kako muškarci naizmenično guraju jedan drugog, laktaju se, padaju uz glasan tresak na pod, krše pravila hvatajući onog drugog za bradu ili kosu, kako Šudža krikne kad zapne prstom za ogradu platoa pa mu on pukne uz čujan prasak. Na taj zvuk se ona trgla, ali se nije pomakla ni kad su se razdvojili da predahnu. Mrdnula je nosom i nabrala ga zbog starčevog zvižduka. Vafi je oko ramena stajao veo od čiste svile boje tek rascvetalih rumenih ruža posutih rosom u zoru. Pod njim je nosila kratki *čoli*, usku bluzu koja joj je pokrivala grudi, a vezivala se uzicama na leđima. Bila je golog pasa, a imala je ružičaste svilene pantalone, uske na

kukovima, pa nabubrele oko butina i skupljene kod gležnjeva. To je bio ustupak Vafe-begam životu u Indiji. Prihvatila je deo nošnje koji joj je prijao po indijskom letu, a zadržala je pantalone koje se nose u Avganistanu.

Pomerila se do stuba ajvana i oslonila ramenom na njega, pa se obgrlila oko pojasa. Pogledom je prešla preko srednje terase i zaustavila ga na starcu s jedne strane bazena. Čučao je kao što čine seljaci, a blagi povetarac je do nje doneo miris dima bidija koji je držao u ruci. On se iznenada okrenuo i pogledao je. Ostala je gde je. Nije marila što joj je lice nepokriveno, nije se potrudila da digne veo preko očiju. Kakve veze ima? Stari baštovan se nikad nije peo na gornju terasu i do ajvana, gde je ona stajala, zato što je to najprivatniji deo vrtova Šalimar, određen na korišćenje zenani Šaha Šudže. Tako starom čoveku teško da bi uzavrela krv pri pogledu na ženu iz tuđeg harema... niti bi bio sposoban da nešto uradi. Uostalom, on je ništavan. Sluga na dvoru maharadže Randžita Singa, poslat ovamo da služi njih.

Podigla je bradu, pogledala prema mužu i Ibrahimu. Na njihovim rukama i prsima bilo je osušene i skorele krvi. Kretali su se sve sporije, tvrdoglavo uporno, kao dve životinje u borbi na smrt.

„Vaše veličanstvo, treba da jedete“, progovorila je sluškinja iza nje.

Vafa je uzdahnula. Nema svrhe čekati muškarce. U rvanju je bilo pravila o kaznama i nedozvoljenim potezima, pa čak i za to kad i kako dvoboj treba da počne, ali nije bilo pravila o završetku. Pre nekoliko godina, dok je Šah Šudža još vladao Avganistanom, rvaao se s jednim čovekom osam sati – neki dvoboji se razvuku i na dva-tri dana, dok jedan od megdandžija ne padne mrtav u prašinu.

Podigla je prste do usana, poljubila im vrhove i pružila dlan da pošalje poljubac kroz vreo vazduh do muža. Šudža je zabacio glavu, kao da je osetio dodir njenih usana, pa se zaletao na Ibrahima s novom snagom. Dok je išla ka *šamijani* podignutoj na kraju gornje terase gde su robinje iznele hranu, Vafa je zamolila Alaha da im ne dopusti da se poubijaju. A možda se ionako ne bi poubijali. Šudža je voleo Ibrahima odano kao brata, a Ibrahim ne bi mogao da živi kad bi audio Šudži. Za svrgnutog kralja nema boljeg prijatelja od nekog kao što je Ibrahim. Brinula je, ali ne mnogo, jer je znala da je te tri godine zatočeništva – tri godine otkad su „gosti“ maharadže Randžita Singa – Šudža uzrujan preko mere. Morao je nešto da učini. Nešto da pokuša. Trebalo je da se vrati u Avganistan kao kralj. Međutim, maharadža Randžit Sing ga neće pustiti sve dok mu ne da dijamant Kohinor.

Vafa-begam je jela naginjući se nad tanjirom i fino obližući prste, hladnog držanja slušajući frktanje i gruvanje koje je dopiralo do terase zenane. Izgledala je smireno kao da je još kraljica na gozbi u Avganistanu. Ipak je upravo ona ta koja čuva Kohinor od pohlepnog Randžita Singa i ne da mu ga svih tih godina koliko je drži – i njenog muža – u zatočeništvu.

Na kraju je rvanje trajalo tek do zalaska sunca u šest sati, i to samo stoga što je vrelo sunce palo zahvalno u zagrljaj hladne zemlje, pa se mrak ustremio na Lahor. Tako blizu sredini Zemljine kugle nije bilo govora o sumraku, o prelasku zlatnih sunčevih zraka u bledo plavetnilo i crnilo. Šudži je gorela cela ruka. Za vreme jednog odmora iskidao je traku s kolena svog kispeta i uvio ga oko slomljenog kažiprsta leve ruke, povezavši samo dva prsta kako bi ostalima mogao da